

P. Lippert se u svom prikazu prilagodjo modernom njemačkom načinu govora u naučnim pitanjima. Jednostavno niže u označenom smjeru istine, što ih katolicizam zastupa i brani, a po kojima se u njemu razvija divna harmonija između svih ljudi, rasa i vremena u najraznoličnijim strujanjima duha, uvijek u jednom visokom etičkom stavu prema životu i pojedinca i društva.

Svrćamo pažnju našem svećenstvu na ovu knjigu, koju mogu pružiti u ruku svakome, tko traži i teži, da bude naučno uveden u zgradu katoličkog naziranja na svijet i život.

A. Ž.

Moderna socijalna knjižnica, pokrenuta nastojanjem »Domagoja« u Zagrebu s ciljem, da poučava široke slojeve naroda o pogubnom strujanju ideja na socijalnom i ekonomskom polju, izdala je do sada tri sveščića: Sv. 1) i 2) donosi u prijevodu encikliku »*Quadragesimo anno*«, sv. 3): *Zašto u Njemačkoj progone Židove?*« od dr. A. Matijevića. Ta je brošura napisana u jednom čisto mirnom tonu; iznosi gole činjenice iz života njemačkog naroda; čiste statističke podatke, koji se uvijek daju kontrolirati. Iz činjeničnog stanja biva i slijepcu razvidno, kud vodi kapitalističko favorizovanje Židova i do čega je ono dovelo u Njemačkoj. A bez velikog umovanja biva svakomu jasno, kamo mora jednaki postupak da dovede i u drugim državama. U nas je njemački postupak prema Židovima prikazan jednostrano, jer ih kod nas ima mnogo, kojima je stalo, da se prava istina ne sazna; zato je ova knjižica vrlo prikladna, da svakoga uputi u stvar. Sv. 4): »*Kapitalizam*« od dr. B. Perovića, franjevca. Kratko i sažeto, ali dosta, da prokaže ono, što mnogome i mnogome valja znati o kapitalizmu.

Predvideno je, da svaki mjesec izade po jedna ovakova knjižica. Bez sumnje je ovaj pothvat i potreban i važan. Valja samo zaželjeti ustrajnosti; da ne bude, kao što to kod nas često biva: brzi plamen na početku, a poslije nemar i neha. I nije glavno da je samo dobri naši vjernici dobiju u ruke, nego da se raširi među one, koji su ili već zavedeni ili su u pogibelji, da zađu strampaticom. Sve katoličke organizacije po selima i gradovima imale bi se zauzeti za raširenje ove korisne knjižnice.

A. Ž.

Pavac Vuk-Pavlović: Ličnost i odgoj. Zagreb 1932. Str. 295/VIII.

Univerzitetški je docent dr. Vuk-Pavlović mišljenja, da se pitanje odgoja i odgajalaštva mora svedj iznova rješavati, kako bi svijest o osobitoj zamašitosti i velikoj odgovornosti odgajateljstva bila uvijek jednako budna. Glavnu je pažnju kod svojih razmatranja pribrao oko osnovnoga duha odgajalaštva, a u širem okviru života i kulture. Bivstveno dno odgajanja ne traži on možda u sve snažutjem pridizanju golog opstanka ili u razviću t. zv. prirodnih darova, nego u uzbiļjavanju vrijednosnog nekog svijeta, odnosno budjenja i izazivanja nazočnosti vrednote u samoj srći ljudskog doživļavanja. Najvišeom pedagogičkom idejom smatra pisac budućnost, kao ono, što se zaļvaća odgajanjem; kao ono, što zapravo ovisi od samoga čovjeka, kao duhovnoga bića. Pedagogika nije za nj u bitnome značenju riječi samostalan, relativno nezavisan sustav, samostojna »znanost«, nego je kao teorija filozofička nauka ili disciplina, koja se izgrađuje na osnovu sklopa od više čistih znanosti. Pedagogički teoretik po nje-

govu mišljenju mora da bude filozof. Odgojni odnos između odgajatelja i pitomca nije, prema Pavloviću, odnos moći, on ne nastaje uopće u povodu kakvih mu drago izvanjskih okolnosti, nego spontanom duševnim izborom na temelju specifične duševno-duhovne srodnosti. Odgajanje se daje razumjeti samo kao djelovanje iz slobode, a nipošto kao čin, koji bi bio moguć i pod silu. Odgajalačke napore pokreće duhovna ljubav, u kojoj se moraju odgajatelj i pitomac sresti, njome vezati i u njenu tijeku naći odgoju put i smisao. Tko bi se utječući na druge zauzimao samo za jedan oblik doživljavanja, zabacujući sve ostale, ne bi bio daleko od toga, da bude ograničeni fanatik. A tko bi silom htio nametnuti neki životni oblik u izgradnji tuđe svijesti, nosio bi drugomu silu i bio bi tiranin, a ne odgajatelj. Odgajateljska ljubav ne može biti u izravnoj službi bilo koje pozitivne ljudske institucije. Svrha joj je samo budućnost pitomčeva, i budućnost čovječanstva. Jer lice i zajednica stožerj su, oko kojih se okreće djelovanje odgajateljevo; zajednička je i lična pitomčeva kultura svrha, koje se odgajatelj gleda dostati. Odgajatelj ne utječe neposredno na zajednicu, nego se izravno obraća licima, a preko lica zahvaća posredno i zajednicu. On svraća svoj pogled izravno na unutrašnji život, na iskonsko mjesto sve kulture. Nema, prema tomu, ni čista individualna ni čista socijalna odgoja; i socijalna i individualna se komponenta ljudskoga bića može i smije razvijati samo toliko, koliko ne će oštećivati lice, »personu« u čovjeka. A put, kojim hoće da ide čovjek kao lice, ne može da se prevale bez ljubavi. Pa i jedinstvo se zajednice ne osniva na moći, nego se gradi na duhu i ljubavi. I jer moć i ljubav ne idu jednakim korakom, nego se isključuju, nalazi pisac, da je protivština između politike i odgoja bivstvena, načelna. Političkim djelovanjem smatra pisac stvaranje javnog poretka s pomoću vlasti i sile zbog održanja moći odlučnog individualiteta. A odgajalaštvo je ono djelovanje, kojim se tako reći rasploduje duhovni čovjek, čovjek kao lice. Pedagogička je funkcija upravljena na budućnost, a politička je zakrenuta prema prošlosti. Na ovom se razmeđu konačno rastaje čovjek moći i čovjek ljubavi i zato sasvim različito ispunjavaju sadašnjost. Pedagogička je sadašnjost nekako dočekana ili dostignuta sadašnjost, koja se nad prošlost nadnijela, a politička je sadašnjost zapravo prošlost, koja je silom spašena jaš za koji trenutak povijesnog zbivanja. Politička je funkcija bitno konzervativna, a funkcija je pedagogička nasuprot nužno revolucionarna, jer nuždom svoga bivstva priprema bez prestanka tlo budućim promjenama na području odnosa moći i u oblasti javnoga poretka. Politik želi da dobije u vlast izvanjske prilike, pa da onda uzmogne utjecati posredno na čovječju duševnost. Pedagog sprema nasuprot duše da ostvare i da izgrađuju vanjske prilike. U ovoj napetosti ulaze obje ove funkcije i zbilju kao povjesnotvorni čimbenici. Odgajatelj ostaje samo tako dugo vjeran samome sebi i osobitim svojim ciljevima, dok djeluje i dok se očituje potpuno nezavisan od politika i njegovih ciljeva. Jer inače bi odgajatelj, mjesto da pitomca privodi kulturi, morao ga dosljedno snabdjeti voljom, spremnošću i spretnošću za boj i za borbu za stranačke »ideale« svake vrste. A to bi bilo više oblikovanje izvanštine, nego li obrazovanje unutrašnjega čovjeka. Isto tako organizacije, ustanove ili

zavodi, što su u vlasti politikovoj, koliko pripadaju djelovnome području čovjeka moći i koliko se moraju opravljati prema njegovim zapovijedima i odredbama, što izvire iz osebnosti njegova bivstva, ne mogu biti odgojnim. I pojedinac se ne bi u stvari mogao smatrati odgajateljem, koliko je upravo u službi politikovoj. Političkim je vlastima svojstveno da se nastoje dostati odgajalačkih snaga. Ali ako odgajatelj ima da bira, odbit će u skladu sa samim sobom i istinskim svojim bićem svaki njihov pokušaj da mu stvaralaštvo ograde samim uskim svojim svrhama i morat će prema osobitom smislu svoga pozvanja prepustiti njima samima brigu o njihovim naročitim ciljevima; a on će se dati na posao, da predobije srca za putove, kojima se prevladava »prošlost«, za putove, koji vode k »budućnosti«. Odgajatelj bi se mogao izmiriti tek s nekom nadorganizacijom, za koju iskustvo dosad ne zna, koja ne bi bila ograđena političkim medama, koja bi bila svesvjetska, sveljudska. Tada bi vrijedio sasvim drugi pojam »politike«, a i sama bi primjena principa moći bila posve izmijenjena, jer bi se tada išlo samo za sveljudskim interesima, koji su između sebe izmijeni, jer su opći. Vanjska moć kao oslonac drževnosti ne može odgajatelju značiti više od veličine, koju treba prevladati. I dok bude bivstvena odgajanja, ići će ono kao univerzalna kultura na praksa neumolno putem prevladavanja moći, pa da odnosi između ljudi budu osnovani na ljubavi i usrdnom međusobnom razumijevanju. Carstvo dakle, za koje će odgajatelj, kao takav, prionuti, nije carstvo »nadživotinje«, nije carstvo individualiteta i njime sputana kolektiviteta, nego je carstvo »božje«, neumrla čežnja i vječni putokaz čovječanstva, carstvo, koje se dostaje života životom slobodnoga lica, carstvo, što se rada u dušama i oživljava u srcima ljudi dobre volje. Odgajatelj će voditi i uzdizati dušu iz zemaljskoga carstva politikova u sve viša područja carstva čiste personalnosti, od kolektiviteta prirodno vezanih individua do zajednice duhovno si obvezanih slobodnih lica. U to se carstvo ulazi samo prevladavanjem onoga životnoga stanja, kojega se smisao gradi na samim »vitalnim« vrednotama, te se u njima iscrpljuje. Najsvetije je pravo lica, da bude poštivano u doživljaju očitosti. Što bi dakle, izvan najvišeg očitovanja vrijednosnog doživljaja, uopće još moglo biti pedagoški autoritetom? U carstvu odgajateljevu ne može individualno ograđeni čovjek da vlada nad drugim. Vlašću se ne da radati budućnost, baš kao ni sebeznaošću, koja sve hoće da čini upravo sredstvom samoodržanja i povećanja vlastite moći. Pedagoški autoritet nije autoritet moći, nego autoritet ljubavi, koji se odgajateljčevim vrijednosnim doživljajima stiže i ostvaruje, ali se nikad ne može potpuno doseći. Dvaj pedagoški autoritet pozna i poštuje granice, kojima je omeđen, a koje su označene pravom samoodređenja pitomčeva. Odgajalačke snage ne će biti zaprekom slobodnu pitomčevu uzasebljavanju. Odgajatelj će pomagati pitomca, da nađe sebe, a onda da prevlada svoju uzasebljenost i da napokon na sebe preuzme samu zadaću i svu s njom povezanu odgovornost odgajateljevu, te time u stvari prestane biti »pitomcem«.

Ovako bi se otprilike mogle ukratko sažeti misli i izvodi piščevi. Ne će se doduše sa svakom ovom misli i svakim ovim izvodom svaki

čitatelj saglasiti. Pisac na nekoliko mjesta govori o »onom, što je božansko«, o »božjem carstvu«, o »nebeskoj cijeni«, ali se iz njegovih izvoda u ovoj knjizi ne može razvidjeti, koji određeni smisao i sadržaj pridaje ovim riječima. Isto vrijedi i za riječi »religiozno pravrelo«, »religiozna ljubav prema duši«, »isklupljenje«, »svetost«. Govoreći o budućnosti i vrednoti, s pravom ističe, da »budućnost« (ovo zemski) nije i ne može biti neka najviša metempirička svrha čovjeka — jer ona uvijek samo dolazi i prolazi, ona ne pripada trajnoj vječnosti, nego vremenu. »Budućnost« dakle nije posljednja životna svrha, nego tek posljednja pedagoškička svrha. Ali koja je zapravo posljednja životna svrha čovjekova i čovječanstva? Ima li život uopće neki smisao? O tomu cvisi u mnogomu i usmjerenost odgajalačke funkcije, koja gleda na »budućnost« kao na svoju svrhu, ali ipak u vidu opće životne svrhe. Drugim riječima: odgoj i religija veoma je zahvalan, veoma suvremen, veoma važan pedagoškički problem. U ovom se svom djelu dr. V. P. ne obazire posebice na taj problem. Ali u svojoj raspravi »Opravljanje vjere prigodom devetstote obljetnice rođenja sv. Anselma Canterburyjskog« ističe on, da je »najdublja jezgra temelinih pitanja, koja su uzbuđivala Anselma, možda baš za kulturnu sadašnjicu aktualnija, nego bi ikogod htio priznati... Danas možemo možda i teže negoli u predašnjem kojem povijesnom razdoblju mimojći ili zaobići pitanje... bivstvuje li u tom svijetu i živi li u našem biću nešto... božansko ili ne?... Je li se i za nas rodio Krist, živi li nam Spasitelj?»

Crtajući odgajateljstvo nema dr. Vuk-Pavlović pred očima konkretne, zbiljske prilike, nego nam prikazuje savršenog odgajatelja (247), ističući naročito, da je »istinsko i plemenito odgajalaštvo isto tako rijetko kao i plemenita ljubav i istinsko čovječanstvo«. A govoreći o politici lebdi dru. V. P. pred očima obično »rođeni i strasni politik, koji od vajkada rođene i strasne pokretače odlučnih i temeljitih kulturnih obnova krijepi kupom otrova ili uzvisuje na križu ili ogrijava na lomači ili ohlađuje u tavnici, koji je obdaren redovno nekom naročite vrste prirodnom kulturnom kratkovidnošću ili nagluhošću; lijepo se to između ostaloga da zapaziti, kad primjerice nikako ne razabire jasna slova pisana i potpisana ugovora, pa ga se onda i ne drži — ako mu ne ide u račun; ili kad pravo ne čuje očajni krik onih, kojima gazi po duši ne obazirući se na najosjetljivije i najsvećije njihove ljubavi — ako mu kvare osnove«. Ima, nesumnjivo, u zbilji, nerijetko vrlo mnogo istine na tomu. Ali je li to bivstvena zadaća političkova, ili je to samo u zbiljskom životu iznakažena ova funkcija ljudskog života? Ne bi li bilo opravdanije, kad bi se nakon ovih konstatacija i funkcija idealnog, savršenog politika poredila i dovela u vezu s funkcijom idealnog, savršenog odgajatelja? Jer kaošto se u krutoj zbilji prečesto faktični odgajatelj toliko razlikuje od ovog savršenog, koji je ovdje zacrtan, tako se i idealni politik ipak u mnogom razlikuje, ili bi se imao razlikovati od one slike, koju nam je o politiku dao Machiavelli — ili praktično i povjesno iskustvo. Nema li, dakle, da odgajalaštvo snažno zahvati i u odgoj budućih politika, da budu bliži idealnoj slici?

Šteta, što se tijekom piščevih razmatranja u samom tekstu ne nalaze bilješke o autorima, koji raspravljaju o istom predmetu. To bi bio jedan znatan metodički i stvarni plus za pedagoški problematiku. Nekoliko se takvih zanimljivih bilježaka nalazi na kraju knjige na str. 255—276.

Knjiga je pisana sasvim uročitim jezikom, koji je pun blistavila i obilja, te nerijetko nastoji stvarati izražaje. Ipak to nije lagana lektira, nesamo radi problema, o kojima pisac raspravlja, nego i jezično i stilski. Bilo bi mnogo lakše, kad bi rečenice bile znatno kraće.

Knjiga će »Ličnost i odgoj« u svojoj cjelini i u svojoj namjeri pobuditi zanimanje i potaći na dublje razmišljanje o istaknutim problemima one, koji žele zahvatiti do dna pedagoških problema. Nije to knjiga »za praksu«. A opet i jest. »Praktični pedagog« ne će u njoj naići na »praktične« upute niti na rješavanje »praktičnih« pitanja slučajne sadašnjice, koja prolazi. Ali iz svake će stranice moći crpiti pobudu da dublje zahvati u smisao odgajalaštva u njegovoj najosnovnijoj biti, da upozna nutrašnji duh, što provejava ili treba da provejava svako odgajalaštvo i svakog odgajatelja... I u tomu je vrijednost ove knjige.

Dr. D. Kniewald.

Episkop Nikolaj: Misionarska pisma, gcd. II. (1933), 8°, str. 1—209, br. 1—12. Ohrid, mitropolija, pismo 101—199.

Misionarska se pisma »objavljuju s ciljem, da pomognu hrišćanima u razjašnjenju duhovnoga života kroz odgovore na savremena pitanja iz oblasti vere i morala. Još i da posluže pravoslavnim misionarima kao pomoćno sretstvo«. Objavljuju se jedanput mjesečno i o velikim praznicima hrišćanskim. Cijena je po jedinom broju: jedan dinar, a godišnja pretplata sa prazničkim projevima 20 dinara. Za inostranstvo 30 dinara. Vlasnik i odgovorni urednik Ignjatije Marković, jeromonah, mitropolija Ohrid. Svaki broj obuhvata 1 štampani arak.

Iz sadržaja misionarskih pisama za god. 1933. evo vam nekoliko naslova: 102. pismo učiteljici: ko svedoči da postoji Bog; 103. pismo udovici: da li da ide u manastir; 106. šegrta: saveti za duhovni život; 107. radnici: što znači Tebje Gospodi; 108. šećerdžiji S.: treba li se strašiti smrti; 114. osuđeniku: o nepravdi ljudskoj; 118. trgovcu S.: je li utorak nesrećan dan; 130. Peri bogomoljcu: o žalosti radi Hrista; 132. roditelju: ima li duhova; 133. starici: o vaskresenju teba; 142. težaku Nikoli: o unutarnoj milosti; 145. bojadžiji Ljubisavu: o Božjem danu; 146. studentu: o uticaju s onoga sveta; 147. gvozdjaru R.: o Judi izdajniku; 158. osamljenoj gospodi: o molitvi; 174. amerikancu Jovi: kome verovati; 179. advokatu Simi: o Kainovom strahu; 185. gospodinu Tomi: ima li sudbine i t. d.

Tko ih je čitao, mislim, da je ostao zadovoljan. U njima je na pučki način, s mnogo iskustva, rečeno mnogo toga, što kršćani, bili oni pravoslavni ili katolici, često ne znaju i ne razumiju. Pogotovo to vrijedi za mnoga mjesta sv. pisma, koja i inače trebaju tumača. Ne ulazim u samu egzegezu mjesta, nego samo ističem moralnu korist, koju mogu donijeti ova pisma, jer su pisana uvjerljivo i razumljivo.

A. Ž.